

Abstract

This study examines the transition from Asatru (or Germanic neopaganism), to the Roman-Catholic christianity in the period from year 700 to 1100 in Denmark. There are many different sources to this transition, and my goal with this study is partly to investigate how the transition could have happened, and partly taking a look at some of the often-used, but, at some points, doubtful sources. I particularly look into a source by Adam of Bremen, and questions his truthfulness in his famous chronicle. My conclusion is that the transition couldn't have been something that happened within a few days, weeks or even months. This was something that happened over years, and even generations. Adam of Bremen's chronicle gives us a pretty clear view of the society in that period, but not everything in his work appears to be completely trustworthy, especially not if it has something to do with doubting or denigrating the German Roman-Catholic church.

Indhold

Indledning.....	3
Spør af kristendom.....	4
Vikingerne og kristendommen.....	4
Missionærer i Danmark.....	5
Kristningen af danskerne.....	6
Jellingstenene.....	6
To beretninger.....	6
En mulig blandingsreligion.....	8
Adam af Bremen - En pålidelig kilde?.....	8
Livet efter trosskiftet.....	10
Et nyt skriftsprog.....	10
Det samlede Danmark.....	11
Total omvæltning.....	12
Konklusion.....	13
Litteratur.....	14

Indledning

I Danmark var vi fra ca. år 700 til 1100, kendt og berygtede i hele Europa som sørøvere, der plyndrede alt, hvad vi kunne komme i nærheden af. Det er en historie som vi stadig er kendt for i dag. Adskillige spillefilm og dokumentarer bliver produceret, baseret på Skandinaviens historie, og der findes ikke et barn over 8 år gammel, som ikke kan nævne flere personerne fra Nordisk Mytologi som Thor, Odin og Loke.

Noget andet vi nemlig var kendt for, var vores stærkt afvigende tro: asatroen. I denne opgave vil jeg *ikke* komme ind på, hvad asatroen går ud på, eller hvordan den adskiller sig fra andre trosretninger. Det jeg vil fortælle om, er beretningen om de sidste stolte vikinger i Danmark. Beretningen om, da vi droppede vores afvigende polyteistiske tro, og blev en del af resten af Europa ved at blive kristne.

Spor af kristendom

Vikingerne og kristendommen

Skandinaviens vikinger var, især i Europa, kendt som *hedninge* (folk med afvigende tro), men meget tyder på at vikingerne har haft et bredt kendskab til kristendommen, flere hundrede år før dens officielle indførelse i Danmark, i år 965.

Vikingerne var søfarere, og de er nok mest kendt (og berygtede) for deres togter og plyndringer rundt omkring i verden, men de var også handelsfolk og diplomater.¹ De fleste af alle vikingernes destinationer har været kristne lande, da det meste af Europa var kristent på daværende tidspunkt, og de har derfor kunne få et indblik i det kristne samfund med en kristen konge, bisper, præster, kirker, og hvad der ellers hører det kristne samfund til.

Der er ligeledes blevet fundet meget kristent tyvegods i Danmark, som viser at vikingerne ikke havde nogle moralske problemer ved, at plyndre udenlandske kirker.

Når det kom til handel, var vikingerne dog pragmatiske hvad angår religion. Flere skandinavere blev døbt eller primsignet (modtog korsets tegn som foreløbig indvielse), for lettere at kunne omgås kristne handelsfolk, eller indgå i alliancer med kristne lande. Groft sagt kunne det for en "hedning", der jo i forvejen troede på, eller tilbad, adskillige guder, være ligegyldigt med én gud fra eller til, så længe man fik aftalen i hus.

I århundreder før den officielle overgang til kristendom, har der desuden været missionærer og diplomater omkring i Norden. Her fortælles der f.eks. i *Adam af Bremens krønike*, om tidligere mislykkede forsøg, på at få danskerne til at opgive de gamle "afguder", og konvertere til kristendommen:

"For vi kan jo læse, at Willebrord langt tidligere ligesom mange andre, heriblandt Ebo, havde villet det, men ikke formåede det."

Adam af Bremens krønike, s. 58, 1. bog afs. 15

¹ Else Roesdahl, s.202

Missionærer i Danmark

Willibrord, en northumbrisk (britisk) munk, var missionær for frankeriget, fra omkring starten af 700-tallet. Flere kilder refererer til Willibrord som frisernes apostel, da han menes at stå bag omvendelsen (til kristendommen) i Frisland. Willibrord er ligeledes kendt for, at være en af de første kristne missionærer i Danmark, da den danske konge, Ogendus, regerede.

Willibrord havde dog knap så meget success i Danmark, som han havde haft i Frisland. Ogendus tog imod de kristne med respekt, men havde ingen intentioner om at konvertere. Dog fik Willibrord lov til at tage 30 drenge med sig tilbage, med det formål at uddanne dem i kristendommen, og eventuelt senere få dem til at missionere i deres hjemland.²

Cirka 100 år senere (i 800-tallet), var det Ansgar, en tysk munk, som besøgte Danmark for at missionere. Dog, ligesom Willibrord, uden det store held³. Ansgar fik dog held til, at opføre de to første kirker i Danmark, i henholdsvis Hedeby og Ribe. De to kirker har dog formodentligt fungeret mindst lige så meget som tilflugts- og forsamlingssteder for kristne handelsrejsende, som de har fungeret som missionshuse⁴. Der er intet der tyder på at kirkerne blev brugt af vikingerne, og de blev også forbudt at ringe med kirkeklokkerne, som det blev gjort i de kristne lande.

² Else Roesdahl, s.170 og Adam af Bremens krønike afs.15

³ Else Roesdahl, s.58 og s.78

⁴ Stig Holsting, s.19

Kristningen af danskerne

Jellingstenene

Der har altså været op til flere forsøg på at gøre Danmark kristent, dog uden held, men hvad der præcis skete i perioden, er ikke helt klarlagt. Hvad der imidlertid ligger *hugget i sten*, er at det var den danske konge, Harald Blåtand, der regerede på daværende tidspunkt. Harald fik, umiddelbart efter overgangen til kristendommen, rejst en sten i Jelling. Stenen som Harald rejste er i dag, sammen med en mindre mindesten rejst af Haralds far, Gorm, kendt som Jellingstenene. Oversat til mere nutidigt dansk står der, på den store Jellingsten:

“Harald konge bød gøre disse kumler [mindesmærker] efter Gorm sin fader og efter Thyre sin moder, den Harald som vandt sig Danmark al og Norge og gjorde danerne kristne”

Oversættelse af Indskrift i den store af Jellingstenene⁵

To beretninger

En af de nok mest kendte beretninger om hvad der skete i Danmark, i midten af år 900, er sagnet om præsten Poppo og hans jernbyrd.⁶ Poppo skulle efter sigende, for at overbevise Harald om at kristendommen var den sande tro, have taget et stykke glødende jern i hånden, uden at være kommet noget til. Harald skulle derefter, være blevet overbevist om at den kristne tro var sand, og have konverteret, samt påbudt sine undersåtter det samme. Der er dog sået tvivl om denne kilde (ligesom de adskillige andre kilder), da det ikke er påvist hvem Poppo er.⁷ Sagnet er nedfældet af munken Widukind af Corvey, og er den kilde som er skrevet tidsmæssigt, tættest på begivenhederne.⁸

⁵ Else Roesdahl, s.76

⁶ Bilag 1

⁷ Den Store Danske online, Poppo

⁸ Brian Patrick McGuire, s.93

Det andet sagn er skrevet i *Adam af Bremens krønike* og fortæller om en tysk konge, ved navn Otto, der invaderede Danmark, og tvang Harald til at konvertere til kristendommen, i bytte for at Harald kunne forblive konge af Danmark.⁹

“*Harald underkastede sig Otto, modtog riget af ham og lovede at antage kristendommen*”

Adam af Bremen om Haralds overgang til kristendommen⁸

Problemet med disse to kilder er, at de fortæller om sammen begivenhed. Begivenheden om hvordan Harald Blåtand blev overbevist om kristendommen som den sande tro, men det er to vidt forskellige historier. I Adam af Bremens fortælling må der antages, at Harald Blåtand ikke var interesseret i at blive kristen, men blev tvunget af Saxerkongen Otto til at konvertere til den kristne tro for at kunne beholde sit kongedømme.¹⁰ I Widukinds fortælling må man antage at Harald Blåtand ligeledes var skeptisk over for kristendommen, men blev overbevist.

Der har været rettet mest kritik af *Adam af Bremens* beretning, og med god grund. Som nævnt tidligere rejste Harald Blåtand en sten, hvor han stolt fortæller, at han “*gjorde danerne kristne*”. Det er nærmest utænkeligt at en stolt vikingekonge, ville rejse en runesten til hans eget minde, hvis han, under tvang, var blevet nødsaget til at konvertere.

Yderligere kan der nævnes, at flere kilder peger på at Danmark aldrig blev besat af tyskerne (i hvert fald ikke på daværende tidspunkt).¹¹ Adam kan muligvis have taget fejl, da sønderjylland ofte havde konfrontationer med tyskerne (saxerne) i perioden, men det kan lige så vel været et bevidst valg at han aldrig nævner historien om Poppo. Adam kan have haft en fordel i opdigte en sådan historie, hvorved han giver sit eget folk, saxerne, æren for at have “frelst” danskerne, frem for en ukendt præst.¹² Der er i hvert fald højt belæg for at Adam af Bremen, må have hørt om Widukinds beretning, da den blev skrevet omkring 100 år før Adam af Bremens beretning.

9 Bilag 2

10 Adam af Bremens krønike, s. 86, l. 26-28

11 Brian Patrick McGuire, s. 98

12 Brian Patrick McGuire, s. 98

En mulig blandingsreligion

Som nævnt i første del af opgaven, har vikingerne uden tvivl haft en stor indsigt i kristendommen og dens ritualer, og vi har også konkluderet at der har været en minoritet af danskere som allerede var konverteret til kristendommen. Men der er ligeledes meget der tyder på at omvendingen har været en længerevarig process, og ikke noget der skete i løbet af et par dage.

Der har i den periode muligvis, været tale om en blandingsreligion, hvor Jesus var indlemmet som en gud, på linje med aserne fra Nordisk Mytologi (Odin, Thor osv.). Det kan man bl.a. gisne om ved at kigge på arkæologiske fund, der har vist vikingernes hang til både at bære Nordisk Mytologis mest udbredte gudesymbol, Thors hammer, samt kristendommens kors.¹³

Kristendommen har altså ikke nødvendigvis været tabu blandt vikingerne. Det har i løbet af 900-tallet ikke været unormalt at bære korset, i form af f.eks. et smykke, men som nævnt tidligere var vikingekongerne sjældent fjendtligt indstillet, når de fik besøg af missionærerne. Når man lægger disse ting sammen, er der altså noget der tyder på en langsom overgang til kristendommen, og de gamle vikinger har nok ikke engang været klar over at den mørke middelalder stod for døren, og at deres tid snart var forbi.

Adam af Bremen – En pålidelig kilde?

Adam af Bremens krønike (eller: *Adamus Bremensis*) er en af de mest brugte kilder når der bliver refereret til slutningen af vikingetiden, og overgangen til kristendom i Danmark, og mange af Adams beretninger er ligeledes sandfærdige. Dog må man også huske på at kilden bærer kraftigt præg af den kristne tro, samt at Adam ofte beskriver begivenheder som fandt sted længe før hans fødsel. Et eksempel på de kristne undertoner i *Adam af Bremens krønike* finder vi f.eks. i en beretning om en ærkebisp ved navn Unni, besøger Danmark for at missionere:

¹³ Stig Holsting, s. 20

“Men da den Guds bekender kom til danernes land, hvor, som sagt, den grusomme kong Vurm [Gorm] dengang herskede, formåede han ikke at omstemme kongen på grund af dennes medfødte vildskab”

Adam af Bremens krønike, s. 80, l. 8-11

Undertonerne ligger i at Gorm ikke var kendt for at være *grusom*, men meget tyder på at Gorm var imod kristendommen, og i hvert fald ikke interesseret i at konvertere, hvilket *Adam af Bremen* fremstiller som “*grusomt*” og “*på grund af medfødt vildskab*”.

Livet efter trosskiftet

Et nyt skriftsprog

Noget af det som kristendommen bragte med sig, var det latinske alfabet. Vikingerne havde længe brugt runealfabetet, oftest til at dokumentere begivenheder (som led i f.eks. ritualer eller til *mindesten*)¹⁴, men for de højerestående i samfundet, ændrede tingene sig nu. Kongen skulle lære latin, hvis han havde noget ønske om at kommunikere på skrift, med de andre kristne lande i Europa.

Dette kan man da også se har været et resultat af kristendommens indførelse i Danmark, da *Adam af Bremen* besøger et af sine kronvidner i hans krønike omkring år 1070: Den danske konge, Svend Estridsen.

“Fra hans mund har jeg hørt meget af det, jeg har samlet i denne bog. Han var nemlig en overordentlig lærd og dannet mand og velvilligt indstillet over for fremmede”

Adam af Bremens krønike, s. 177, 3. bog afs. 54

I middelalderen handlede *lærdom* frem for alt om at kunne latin. Og det tyder altså på at den danske konge, efter den officielle indførelse af kristendommen, kunne kirkens sprog.¹⁵

Det nye skriftsprog har dog næppe haft den store betydning for resten af landet, eller for *“hr. og fru. Danmark”*. Latin var eksklusivt, og runer var og blev det mest praktiske. Det fungerede ikke hvis man skulle skrive længere tekster, som de kristne gjorde det, men til en bøn, eller til minde om en begivenhed var det nemt og billigt. Det eneste man behøvede var en kniv og et stykke træ, og man behøvede ikke at investere i dyrt blæk og pergament.¹⁶

14 Stig Holsting, s. 18

15 Brian Patrick McGuire, s. 108

16 Else Roesdahl, s. 58-59

Det samlede Danmark

Mange ting ændrede sig da Danmark og resten af norden blev omvendt. Ikke nok med at Danmark blev samlet i ét (som Harald også nævner på den store Jellingsten), lå Europa nu mere åbent for danskerne. Danmark, som før var berygtet for at være hjemsted for sørøvere, tyve, og ja, primitive, hedenske vikinger, blev nu efterhånden kendt som et mere civiliseret sted, hvor *troen* var i højsædet.

Den danske konge, Svend Estridsen, som jeg nævnte tidligere, regerede fra 1047-1076¹⁷, og kunne ifølge flere kilder latin, samt havde et stort indblik i den romersk-katolske kirke.¹⁸ Svend Estridsen fortalte ligeledes *Adam af Bremen* at han havde sendt missionærer til både Norge og Sverige, samt de nærliggende øer.

“Han sendte selv sine klerke ud som prædikanter overalt i Svedien, Nordmannien og de dér beliggende øer. Af hans sandfærdige og interessante fortælling erfarede jeg, at mange af barbarerne i hans tid var blevet omvendt til kristendommen ...”

Adam af Bremens krønike, side 177-178, 3. bog afs. 54

Dette fortæller os altså, at danskerne ikke længere blev betegnet som hedenske, men at Danmark nu var et missionerende land, som Tyskland havde været det, cirka 100 år i forvejen. Samtidig fortæller det os, at den danske konge havde noget at skulle have sagt overfor kirken, eftersom at Svend Estridsen beordrede kristne til at missionere i andre lande, og det er ikke utænkeligt at kirken ligeledes har haft noget at skulle have sagt overfor kongen.

Der har uden tvivl været en stor ulighed i samfundet, og de højerestående i samfundet har også haft noget at skulle have sagt i forhold til kongen. Det har derfor sandsynligvis været kirkens opgave at sørge for de højereståendes opbakning til kongen, for at kirken har kunnet få kongens opbakning.

¹⁷ Den Store Danske online, Svend 2. Estridsen

¹⁸ Brian Patrick McGuire, s. 108

Total omvæltning

For vikingerne, har kristendommens indførelse været en total omvæltning. Selvom det blev indført over en længere årrække, og gennem flere generationer, har der været stor forskel på hvordan vikingerne levede, og hvordan det tidlige middelalderfolk levede.

Adam af Bremen beretter for eksempel adskillige gange om hvor barbariske danskerne var før deres omvendning til kristendommen, men også efter omvendingen viser der sig at være problemer.

“.. dels var der meget, der skulle ændres i den ny missionsmark, herunder det, at biskopperne tog imod betaling for at give velsignelsen, at befolkningen ikke var villige til at betale tiende, og at de var helt umådeholdne, når det gjaldt om at fylde bugen og i deres omgang med kvinder.”

Adam af Bremen, s. 193-194, 3. bog afs. 74

Der er altså meget der tyder på at det danske folk, havde problemer med at tilpasse sig de kirkelige normer i starten. Tiendebetaling nævnes nu desuden for første gang, med hensyn til Danmark, men det var formentligt ikke noget der blev normalt før engang i 1100-tallet.¹⁹

¹⁹ Brian Patrick McGuire, s. 113

Konklusion

Efter denne opgaves gennemgang, af overgangen fra asatro til kristendom, er en af de første konklusioner man må danne, at der er store uoverensstemmelser mellem de forskellige kilder. Det står klart, at der findes meget få pålidelige kilder i årene 700-1200. Mange af de nedskrevne tekster fra dengang er andenhåndskilder, og desuden skrevet af kristne, ofte flere århundreder efter begivenhederne finder sted. Dette giver et meget ensidigt billede af overgangen til kristendom, og det står også uklart hvor mange af disse andenhåndskilder, der overhovedet har besøgt Skandinavien i deres levetid.²⁰

Der er stadig flere og flere arkæologiske fund, der fortæller en masse om hvordan begivenhederne i virkeligheden fandt sted, og vi bliver stadig klogere hvad angår vikingerne og deres førkristne tro.

De udenlandske missionærer der kom til Danmark, har dog ikke haft nogen interesse i at sætte sig ind i vikingernes tro. Tværtimod er der meget der tyder på, at mange af vikingernes hellige steder, som f.eks. templer, er blevet brændt og ødelagt af missionærerne på deres færden rundt i landet.²¹ Ligeledes er den nordiske tro, hvis den overhovedet er blevet nævnt, i de kristne kilder, blevet fremsat som primitiv og uden nogen form for struktur, sammen med de andre hedenske skikke.

Hvad der præcist er sket i perioden er altså uklart, men der har næppe været tale om nogen revolution. Som flere af kilderne også påpeger, har det været en længerevarende process, der angiveligt varede omkring 300-400 år (fra år 800-1200), før danskerne ikke blot blev betegnet som et kristent land, men også var kristne af sind.

²⁰ Else Roesdahl, 20-22

²¹ Stig Holting, s.16

Litteratur

Holsting, Stig: *Guder, aser og Hvide Krist*, Forlaget Indtryk 1994

Lund, Allan A. (oversat og kommenteret): *Adam af Bremens krønike*, Wormianum 2000, 1. oplag

McGuire, Brian Patrick: *Da Himmelen kom nærmere*, Alfa 2009, 2. oplag

Roesdahl, Else: *Vikingerne Verden*, Gyldendal 2001, 7.udg. 1. oplag

http://www.denstoredanske.dk/Dansk_Biografisk_Leksikon/Kirke_og_tro/Biskop/Poppo
Poppo | Gyldendal - Den Store Danske, Den Store Danske, besøgt: 30. januar 2013

http://www.denstoredanske.dk/Danmarks_geografi_og_historie/Danmarks_historie/Danmark_f%C3%B8r_Reformationen/Svend_2._Estridsen
Svend 2. Estridsen | Gyldendal - Den Store Danske, Den Store Danske, besøgt 31. januar 2013